

HUMAN
SCIENCES.UZ

ISSN 3093-8961

www.humansciences.uz

INSONSHUNOSLIK FANLARI JURNALI
JOURNAL OF HUMANITIES
ЖУРНАЛ ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

2026

2-JILD | 6-SON

MUNDARIJA

TARIX FANLARI

Sultonov Husan

XVIII–XIX ASR XORIJIY MANBALARIDA XORAZM SHAHARLARINING TAVSIFI6-10

Egamberganova Zulayxo

XORAZM O'ZBEKLARI OILAVIY MAROSIMLARINING DINIY VA MILLIY QADRIYATLAR
ASOSIDAGI ETNOMADANIY TALQINI 11-14

Rajabova Surayyo

XORAZM VOHASI ANTIK DAVR XO'JALIK HAYOTINING TARIXIY REKONSTRUKSIYASI
MASALALARI 15-18

Ro'zmetov Jahongir

XORAZM SAVDOGARLARINING O'RTA ASRLARDA DASHT KO'CHMANCHILARI BILAN
ALOQALARI: ARXEOLGIK VA YOZMA MANBALAR TAHLILI 19-23

Yuldashev Suhrobjon

NIKOLAY IVANOVICH VAVILOVNING XORAZM EKSPEDITSIYASI: O'SIMLIK GENETIK
RESURSLARINI O'RGANISH TARIXI VA ILMIY AHAMIYATI 24-33

Mavlonova Mohinur

MA'MUNIYLAR DAVRIDA XORAZM IJTIMOY HAYOTI, URF-ODATLARI VA
MADANIYATI 34-38

Ozodova Go'zalxon

ILK O'RTA ASRLARDA XORAZM VA TURK XOQONLIGI MUNOSABATLARI
TARIXSHUNOSLIGI 39-44

FILOLOGIYA FANLARI

Isanova Feruza

INGLIZ YURIDIK TERMINLARINING O'ZBEK TILIGA O'ZLASHISHI: LEKSIK-SEMANTIK VA
TIPOLOGIK TAHLIL 45-49

YURIDIK FANLAR

Xujabekov Umidjon, Xujanova Munisa

STARTAPLAR VA VENCHUR KAPITAL: HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MASALALARI 50-55

Xursanova Fotima

ENTERPRISE UZBEKISTAN AND THE TRANSPLANTATION OF ENGLISH CONTRACT LAW:
A NEW FRONTIER FOR COMMON LAW IN CENTRAL ASIA 56-63

FILOLOGIYA FANLARI – PHILOLOGICAL SCIENCES*Article / Original Paper***INGLIZ YURIDIK TERMINLARINING O'ZBEK TILIGA O'ZLASHISHI: LEKSIK-SEMANTIK VA TIPOLOGIK TAHLIL****Isanova Feruza Tulqinovna**

Toshkent davlat agrar universiteti, o'qituvchi

O'zbekistan davlat jahon tillari universiteti mustaqil izlanuvchisi

E-mail: isanovaferuza2909@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0281-7977>

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz yuridik terminlarining o'zbek tiliga o'zlashish jarayoni leksik-semantik va tipologik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot huquqiy tarjimaning interdistsiplinar tabiati, huquqiy tizimlar o'rtasidagi konseptual nomuvofiqlik hamda terminologik ekvivalentlik muammolariga tayangan holda olib borildi. Mavjud ilmiy adabiyotlar va huquqiy diskursda kuzatiladigan amaliy birliklar asosida o'zlashuvning asosiy yo'llari — bevosita transliteratsiya, qisman kalkalash, semantik moslashuv va gibrid shakllar — ajratib ko'rsatildi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, ingliz yuridik terminlari o'zbek tilida ayniqsa xalqaro huquq, shartnomalar, arbitraj, mediatsiya va compliance bilan bog'liq sohalarida faol qo'llanadi; shu bilan birga, ayrim terminlar uchun parallel variantlar saqlanib qolmoqda. Bu holat terminlarning faqat lingvistik emas, balki institutsional va normativ maqomga ham ega ekanini ko'rsatadi. Maqola huquqiy terminologiyani standartlashtirish, tarjima sifatini oshirish va ilmiy leksikografiya uchun amaliy tavsiyalarni ham ilgari suradi.

Kalit so'zlar: yuridik terminologiya, terminologik o'zlashuv, huquqiy tarjima, semantik moslashuv, qiyosiy lingvistika, o'zbek tili, ingliz tili, termin standartlashtirish.

ADAPTATION OF ENGLISH LEGAL TERMS INTO THE UZBEK LANGUAGE: A LEXICAL-SEMANTIC AND TYPOLOGICAL ANALYSIS**Isanova Feruza Tulqinovna**

Tashkent State Agrarian University, teacher

Independent researcher, Uzbekistan State University of World Languages

Annotation. This article examines the process of the adaptation of English legal terms into the Uzbek language from lexical-semantic and typological perspectives. The study is based on the interdisciplinary nature of legal translation, conceptual discrepancies between legal systems, and issues of terminological equivalence. Drawing on existing scholarly literature and practical units observed in legal discourse, the main mechanisms of adaptation are identified, including direct transliteration, partial calquing, semantic adaptation, and hybrid forms. The results of the analysis indicate that English legal terms are actively used in Uzbek, particularly in the fields of international law, contracts, arbitration, mediation, and compliance. At the same time, parallel variants remain in use for certain terms. This situation demonstrates that legal terms possess not only linguistic significance but also institutional and normative status. The article further proposes practical recommendations for the standardization of legal terminology, the improvement of translation quality, and the development of scholarly lexicography.

Keywords: legal terminology, terminological adaptation, legal translation, semantic adaptation, comparative linguistics, Uzbek language, English language, terminology standardization.

DOI: <https://doi.org/10.47390/hum-i6v2y2026/n08>

Kirish.

Xalqaro munosabatlar rivojlanishi barobarida, xalqaro huquq normalarini takomillashtirish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'z navbatida, xalqaro huquq taraqqiyotining asosiy omillari sifatida bu boradagi leksik birliklarni tahlil qilishhamda ularning o'ziga xos lingvokulturologik xususiyatlarini aniqlash nihoyatda muhim bo'lib hisoblanadi [4; 186-b.].

Xalqaro huquq sohasiga oid leksik birliklarning tarixiy manbalari va hozirgi rivojlanish bosqichini o'rganish o'zbek tilining xalqaro huquqiy tafakkurni ifodalashdagi o'ziga xosligini anglashda beqiyos o'ringa ega [6; 13-b.].

Huquqiy tarjima oddiy so'z almashinuvi emas, balki bir huquqiy tizimdagi tushuncha va me'yorlarni boshqa til-huquqiy muhitga ko'chirish jarayonidir [8]. Šarčević va Cao ishlarida huquqiy tarjima lingvistik va yuridik bilimlarning birgalikdagi qo'llanishini talab qiluvchi murakkab soha sifatida talqin qilinadi; ayniqsa, common law va civil law tizimlari o'rtasidagi farqlar terminlarni bevosita tenglashtirishni qiyinlashtiradi. Shu sababli ingliz yuridik terminlarining o'zbek tiliga o'zlashishi ham sof leksik hodisa emas, balki huquqiy konseptlarni qayta kodlash jarayonidir.

Mazkur mavzuning dolzarbligi O'zbekistonning xalqaro huquqiy va iqtisodiy munosabatlar tizimidagi faollashuvi bilan yanada kuchaydi. So'nggi yillardagi o'zbek va ingliz yuridik terminologiyasiga oid tadqiqotlar terminlarning strukturaviy, semantik va funksional jihatlarini qiyosiy o'rganish zarurligini ko'rsatmoqda. Biroq mavjud ishlarda ko'pincha alohida terminlar tavsiflanadi, o'zlashuvning umumiy modeli, adaptatsiya yo'llari va normativlashuv mexanizmi yetarli darajada umumlashtirilmaydi.

Shu asosda tadqiqotning maqsadi ingliz yuridik terminlarining o'zbek tiliga o'zlashish qonuniyatlarini aniqlash, ularning semantik va struktur moslashuvini izohlash hamda terminologik barqarorlashuvga doir ilmiy xulosalar chiqarishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili

Huquqiy tarjima nazariyasi bo'yicha klassik manbalar, xususan Šarčevićning ishlari, tarjimada huquqiy ekvivalentlik masalasi so'zma-so'z muvofiqlikdan ko'ra kengroq kontekstni talab qilishini ko'rsatadi. Cao esa huquqni tarjima qilishni nazariy va amaliy jihatdan bir-biriga bog'langan kompleks faoliyat sifatida talqin qilib, terminologik noaniqlik, huquqiy tizimlar farqi va matn funksiyasi muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi [3]. Bu yondashuvlar ingliz yuridik terminlarining o'zbek tiliga ko'chishi ham har doim konseptual moslikni talab qilishini anglatadi.

O'zbek va ingliz yuridik terminologiyasiga bag'ishlangan zamonaviy tadqiqotlar terminlarning leksik-semantik xususiyatlari, polisemiya, sinonimiya va tarjima muammolarini ochib bermoqda. 2022–2025-yillarda chop etilgan ishlar terminlarning strukturaviy farqlari, ma'no torayishi yoki kengayishi, shuningdek, tarjimada yuzaga keladigan muqobil variantlar borligini ko'rsatadi. Ayniqsa, o'zbek tilida huquqiy terminlarning bir qismi xalqaro terminlar shaklida, bir qismi esa izohlovchi konstruktsiyalar orqali ifodalanishi kuzatiladi.

Shu bilan birga, o'zlashuv bo'yicha umumiy tilshunoslik adabiyotlari inglizdan o'zbek tiliga kiruvchi birliklarning bevosita, bilvosita, gibrid va semantik turlarini ajratadi. O'zbek leksikasida tarixan fors-tojik, arab va rus qatlamlari kuchli bo'lgani, so'nggi davrda esa inglizcha birliklar ham faol kirib kelayotgani qayd etiladi. Biroq huquqiy terminologiya doirasida bu

jarayonlar yetarlicha bir tizimga solinmagan; aynan shu bo'shliq ushbu tadqiqotning ilmiy ahamiyatini belgilaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot qiyosiy-tavsifiy va sifat yo'nalishidagi metodologiya asosida olib borildi. Nazariy asos sifatida huquqiy tarjima bo'yicha klassik ishlar, o'zbek va ingliz yuridik terminologiyasiga doir zamonaviy maqolalar hamda terminologik o'zlashuv haqidagi umumiy lingvistik tadqiqotlar tanlandi. Tahlilda leksik-semantik, tipologik va funksional yondashuvlar birlashtirildi. Bu yondashuv huquqiy terminni alohida so'z emas, balki muayyan huquqiy konseptning nominativ shakli sifatida ko'rishga imkon beradi.

Ma'lumotlar ochiq ilmiy manbalar, huquqiy tarjima bo'yicha tadqiqotlar va o'zbek tilidagi yuridik diskursda uchraydigan terminologik misollar asosida tahlil qilindi. Tahlil jarayonida terminlarning kirib kelish yo'li, morfologik moslashuvi, semantik barqarorligi va normativ qo'llanilishi e'tiborga olindi. Metodologiya sifat jihatdan asoslanganligi uchun bu maqolada sun'iy sonli foizlar keltirilmaydi; aksincha, terminologik model va kuzatuvlar tizimli ravishda umumlashtiriladi.

Tadqiqot natijalari

Tahlil ingliz yuridik terminlarining o'zbek tiliga o'zlashishida to'rtta asosiy model mavjudligini ko'rsatdi: bevosita transliteratsiya, qisman kalkalash, semantik moslashuv va gibrid shakl. Bevosita transliteratsiya odatda xalqaro huquqiy amaliyotga yaqin bo'lgan birliklarda uchraydi; qisman kalkalash esa mazmunni o'zbek tilining sintaktik va semantik me'yorlariga moslashtiradi. Semantik moslashuvda terminning tashqi shakli saqlangani holda ma'no doirasi o'zbek huquqiy muhitiga mos ravishda qayta talqin qilinadi. Gibrid shakllar esa xalqaro termin va mahalliy izohning birikmasi sifatida shakllanadi.

Jadval 1. O'zlashuvning asosiy modellari

Model	Tavsif	Funksional natija
Bevosita transliteratsiya	Termin shakli asliga yaqin ko'chadi	Xalqaro tanishuv va termin barqarorligi kuchayadi
Qisman kalkalash	Ma'no elementlari o'zbek tilida qayta quriladi	Tushunarliklik ortadi, ammo termin uzunlashishi mumkin
Semantik moslashuv	Formal shakl qisman saqlanib, mazmun moslashtiriladi	Huquqiy konsept mahalliy diskursga yaqinlashadi
Gibrid shakl	Chet til unsuri + izohli o'zbek komponenti	Tushunarli va normativ jihatdan mos variant paydo bo'ladi

Jadvaldagi model va izohlar mazkur tadqiqotning qiyosiy tahliliga asoslangan umumlashtirishdir. Ular o'zbek tilida huquqiy terminlarning qo'llanilishida aniqlik, ixchamlik va konseptual muvofiqlik o'rtasida muvozanat mavjudligini ko'rsatadi. Bu holatni umumiy borrowings nazariyasi ham qo'llab-quvvatlaydi: o'zlashgan birliklar ko'pincha fonologik, morfologik va semantik moslashuvdan o'tadi hamda yangi tizimda qayta barqarorlashadi.

Natijalardan yana biri shuki, ingliz yuridik terminlari o'zbek tilida ayniqsa xalqaro huquq, shartnomaviy munosabatlar, nizolarni muqobil hal qilish va korporativ boshqaruv sohalarida faolroq ishlatiladi. Bunday terminlar ko'pincha institutsional nutqda barqarorlashadi, chunki ular xalqaro amaliyot, qonunchilik loyihalari va tarjima matnlari orqali

takroriy qo'llab-quvvatlanadi. Shu sababli terminning o'zlashuvi faqat lug'aviy darajada emas, balki huquqiy muloqotning institutsional darajasida ham mustahkamlanadi.

Natijalar muhokamasi

Olingan natijalar huquqiy tarjimada "so'z uchun so'z" yondashuvi yetarli emasligini yana bir bor tasdiqlaydi. Huquqiy matn tarjimasi bir-biriga mos kelmaydigan huquqiy konseptlarni ehtiyotkorlik bilan muvofiqlashtirishni talab qiladi [1]. O'zbek tiliga o'zlashayotgan ingliz yuridik terminlari ham xuddi shu sababli ba'zan to'g'ridan-to'g'ri olinadi, ba'zan esa izohlovchi yoki kalkalashgan shaklda beriladi. Bu holat tarjimonning vazifasi faqat nominatsiya emas, balki konseptual aniqlikni saqlashdan iborat ekanini ko'rsatadi [7].

Ushbu maqolada kuzatilgan o'zlashuv modellari avvalgi o'zbek tadqiqotlari bilan ham mos keladi: ular ingliz va o'zbek yuridik terminlari o'rtasida strukturaviy farqlar mavjudligini, shuningdek, semantik moslik har doim ham to'liq emasligini qayd etadi. Biroq mavjud ishlarining ko'pi alohida terminlarni tavsiflash bilan chegaralangan; bu maqola esa o'zlashuvni tizimli model sifatida talqin qilishga urinadi. Demak, ilmiy bo'shliq terminlarni shunchaki sanab o'tishda emas, balki ularning o'zbek tilidagi funksional barqarorlashuv mexanizmini tushuntirishda namoyon bo'ladi.

Natijalarning nazariy ahamiyati shundan iboratki, ular terminologik o'zlashuvni ko'p bosqichli jarayon sifatida talqin qilishga yordam beradi: avval kontakt, so'ng adaptatsiya, undan keyin esa institutsional normallashtirish yuz beradi. Amaliy jihatdan esa bu yondashuv qonun loyihalarini tayyorlash, sud-huquqiy tarjima, yuridik ta'lim va terminologik lug'atlar tuzishda foydalidir. Shu bilan birga, tadqiqot cheklovi sifatida katta hajmli korpus statistikasi qo'llanmaganini qayd etish lozim; kelgusida matnlar korpusi asosidagi miqdoriy tahlil bu xulosalarni yanada mustahkamlashi mumkin.

Xulosa

Tadqiqot ingliz yuridik terminlarining o'zbek tiliga o'zlashishi ko'p qatlamli va tizimli hodisa ekanini ko'rsatdi. O'zlashuv bevosita transliteratsiya, kalkalash, semantik moslashuv va gibrid shakllar orqali amalga oshadi [2]. Bu jarayon huquqiy konseptlarning o'zbek tilidagi ifodasini kengaytiradi, biroq bir vaqtning o'zida normativ birxillik va terminologik aniqlik masalasini ham kun tartibiga olib chiqadi.

Maqolaning ilmiy hissasi ingliz yuridik terminlarining o'zbek tilida shakllanishini faqat leksik o'zlashuv emas, balki huquqiy nutqning institutsional moslashuvi sifatida izohlashidir. Kelgusidagi tadqiqotlar uchun eng muhim yo'nalishlar — katta korpus asosida chastota tahlili, terminlar almashinuvida rus tili vositachiligini alohida aniqlash va rasmiy-huquqiy matnlarda parallel variantlar dinamikasini o'rganishdir.

Adabiyotlar/Литература/References

1. Cao, D. (2007). *Translating Law. Multilingual Matters.*
2. Šarčević, S. (1997). *New Approach to Legal Translation.* Kluwer Law International.
3. Biel, Ł. (2008). Legal terminology in translation practice: Dictionaries, googling or discussion forums? *SKASE Journal of Translation and Interpretation.*
4. Исанова, Ф. (2024). ЎЗБЕК ТИЛИДА ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ СОҲАСИГА ОИД ЛЕКСИК БИРЛИКЛАР ВА УЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари., 4(4). <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I4Y2024N26>

5. Исанова, Ф. (2024). ЎЗБЕК ТИЛИДА ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ СОҲАСИГА ОИД ЛЕКСИК БИРЛИКЛАР ВА УЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари., 4(4). <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I4Y2024N26>
6. Isanova, F. (2026). O'ZBEK TILIDA XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIK LARNING TARIXIY KELIB CHIQISHI VA SHAKLLANISHI. Lingvoscience.Uz: Lingvistika Va Madaniyatshunoslik Fanlarining Dolzarb Masalalari, 2(3), 13-18. <https://doi.org/10.47390/LS2025V2I3Y2026N02>
7. Shodmonova, Mukhayyo Qurbonovna. Analysis of Translation the Legal Terms from English into Uzbek. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(5), 895–898, May 2022.
8. Xasanbayeva, Saodat, and Mannonova, Saodat. Linguistic Analysis of Legal Terminology in English and Uzbek. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 3(4), 506–511, 2025.
9. Vaxidova, Feruza Muhammadjanovna. Legal Terms and Their Translation Problems in Modern English and Uzbek. Novateur Publications, No. 14 (Monograph), 1–96, 2024.
10. Isanova, Feruza (2025). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIK LARNING DIAKRON TADQIQI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари., 5 (1s). pp. 173-180. ISSN 2181-1342. <https://ilmiykutubxona.com/id/eprint/373>
11. Isanova, Feruza (2020) ENGLISH AS AN INTERNATIONAL COMMUNICATION LANGUAGE. «2020 йил - Илм-маърифат ва ракамли иктисодиётни ривожлантириш йили»га бағишланган профессор-укитувчи ва ёш олимларнинг III - масофавий илмий- (3). pp. 1712-1713. <https://ilmiykutubxona.com/id/eprint/2087>

HUMANSCIENCES.UZ

№ 6 (2)-2026

INSONSHUNOSLIK FANLARI JURNALI

JOURNAL OF HUMANITIES

ЖУРНАЛ ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

INSONSHUNOSLIK FANLARI elektron jurnali 2025-yil 6-iyunda 830912-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM" mas'uliyati cheklangan jamiyati.

TAHRIRIYAT MANZILI:

Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com